

DANSKE BILLEDER

DET ER SÅ YNDIGT

Danmark – du ved nok, det er dér, hvor bøgen spejler sin top i bølgen blå. Men bøgetræer og friske strande er ikke i sig selv danske. Malere, komponister og digtere har *gjort* dem danske. Og er de først blevet danske, så kan vi se det. Hvis en udlænding kommer til landet, kan han eller hun ikke se noget særlig dansk ved en strand med muslingeskaller, gråhvidt sand, blå bølger, legende børn og måske lyse skrænter i baggrunden. Men det kan vi. Vi har nemlig lært at se naturen og historien med danske øjne. P.C. Skovgaard, Anna og Michael-Peter Ancher, P.S. Krøyer, L.A. Ring og mange flere har malet vores indre billeder af den danske strand, også selvom vi ikke lægger mærke til det.

At Danmark er yndigt, ved vi fra vores nationalsang, ”Der er et yndigt land”, som egentlig er light-udgaven af Adam Oehlenschlägers ”Fædrelands-Sang” fra 1819. Vi synger den ved sportsbegivenheder, hvor danskerne dyrker den banale nationalisme, fordi vi nu er mere nationale end fædrelandskærlige. Lad os kigge lidt nærmere på sangen og dét, den fortæller om Danmark og danskerne.

Hvem taler mon til hvem i den sang? Det må være en dansker, der taler til en fremmed, som ikke kender landet. Man kan forestille sig, de to er i udlandet. Så siger den

dansktalende: ”Jeg vil lige fortælle dig, at der faktisk findes et yndigt land. Du kan kende det på, at der står nogle brede bøge helt nær ved den strand, der vender mod øst. Og ved du, hvad det hedder? Det hedder ’gamle Danmark’. Det kaldes også ’Frejas sal’”. Det lyder lidt underligt. ’Frejas sal’ må være en slags kælenavn, lokkende og erotisk. **Danmark er en kvinde**, skrev idéhistorikeren Rune Engelbreth i sin bog af samme navn, og han har fat i noget. Sangen minder om en ordveksling mellem to mænd om en ung pige. Vi kan også forestille os, at en mand siger til en anden mand: ”Der er en yndig pige”. Hun står ved vandet. Og det hele bugter sig i bakke og dal. Landet er en kvinde. Og bøgen spejler sig. Og hun hedder Freja. Johannes V. Jensen så også kvinder, når han så en mark: ”Den danske mark i en bølgen går, som åndedræt af en venlig kvinde”. En nation er aldrig kønsløs.

Det pudsige er, at den dansker, der fortæller en anden om det yndige land, må formodes at tale et andet sprog end dansk. Vi skal faktisk tænke os, at det er sagt på tysk og dernæst oversat til dansk. ”Es liegt ein lieblich Land/Im Schatten breiter Buchen”, sagde han nok. Vi glemmer tit, at Danmark var tosproget, da Oehlenschläger skrev sangen. Tysk var også dansk, og han var selv en tosproget forfatter. Norge var væk, men hertugdømmerne Slesvig og Holsten havde vi endnu, skønt dem handler sangen ikke om.

DET YNDIGE

Hvor kommer det fra, dette yndige ved Danmark? Det kommer fra kunsten. Nikolai Frederik Severin Grundtvig

skrev, at dansk er ”småpigernes mål i det søde”, og det satte en bølge i gang, som utallige danske sangskrivere derefter red med på. Hos Edvard Lembcke er sproget ungt og ser så yndigt ud, mens Kai Hoffmann kalder den danske sang en ung, blond pige. Det er de samme yndige danske piger, der løber nøgne rundt på stranden ved Lemvig i Thøger Larsens ”Du danske sommer jeg elsker dig” fra 1923. På det tidspunkt var selv vejret blevet nationalt. Byger der går og kommer, det er den danske sommer. Det er også ”yndigt at følges ad” for to, der kan lide hinanden. Og endnu i dag synger danskere til sølvbryllupper og lignende: ”Og hun er så ung og så yndig ser hun ud”. Det gør de ikke i andre lande. Der laver de heller ikke dårlige sange til brug ved fester, og de har heller ikke så mange flag på bordene og uden for huset, som vi har.

Unge piger og det yndige blev knyttet til det danske på det tidspunkt, hvor digterne, der var mænd, *opfandt* det danske. Og det gjorde de i romantikken, der strakte sig over det meste af 1800-tallet. Der vil derfor altid være noget romantisk over Danmark. En elite af digtere, præster og intellektuelle begyndte at tænke, tale, male og komponere dansk, og fra dem sank det nationale ned i folket, der langsomt indoptog det. Det var ikke i første omgang staten, der gjorde det. Det er det i dag. Det var kunsten, kirken og højskolen, der gjorde bønderne danske.

Dengang mente de, at danskerne kunne skabe noget særegent dansk, og at vi ikke var dømt til altid at efterligne udlandet, det være sig tyskerne eller franskmændene. I dag har vi en tendens til at sige, at alt det danske er en efterlig-

ning eller noget universelt. Vi er faktisk sprunget tilbage til 1700-tallet, for sådan sagde de også i rationalismens epoke eller oplysningstiden, dvs. den tid nationalromantikken gjorde op med.

Men hvad med mændene, hvordan ser den danske mand ud? Hvem danser med alle de blonde piger i det yndige land?

KONG KRISTIAN FORTÆLLER

Et af de første nationale skuespil i Danmark, Johannes Ewalds *Fiskerne* fra 1779, foregår ved Øresund. Vi er allerede på sporet af den danske mand: Han hører til ved havet. Skuespillet var faktisk et syngespil, den tids musical, og det er fra *Fiskerne*, at vi har ”kongesangen”, altså ”Kong Kristian stod ved højen Mast”. Sangen beskriver datidens danskere, som nu faktisk ikke endnu var danskere, men mennesker i konglomeratstaten Danmark-Norge. Prøv at nynne sangen i hovedet, mens jeg nu gennemgår dens billeder af danske mænd og Danmark.

Tager vi sangen fra start til slut, er det klart, at den anskueliggør et hierarki eller en pyramide. Øverst, i første vers, står kongen, og nederst, i sidste vers, står den almindelige dansker eller folket. Måske går der ofte kransekage i sidste vers, men det handler altså om en lille menig i flåden, og han hylder havet, som han ved, bliver hans grav. Det er en vigtig konstruktion: Høj og lav er klart adskilt i sangen, ligesom det gjaldt i det danske samfund på den tid – men samtidig er de forenede af havet; de er alle sømænd i samme båd, og den båd er Danmark.

I første vers ser vi også, hvordan det at male gode fjendebilleder er en vigtig del af vores identitetsdannelse. Den Anden skal være der, for at vi kan være den Ene. Den Anden er her ”goten”, hvis hjelm og hjerne brast. Det er et interessant ord. Goter kan være göter eller en slags svensker. Det kan også betyde nordboere i modsætning til germanerne. Johannes V. Jensen ønskede en gotisk, dvs. nordisk, renæssance. Men her smadres kraniet på goten. Ingen kan vinde over Kristian – der nu ellers faktisk tabte alt: Danmark var militært og økonomisk stærkt svækket, da Chr. IV døde i 1648. Læg mærke til, at sangen ikke afbilder en virkelighed, men skaber et ligefrem løgnagtigt historisk billede af ikke blot kongen, men også Danmark. Kongen og Danmark er nemlig det samme; syngespillet blev skrevet under enevælden.

Så bevæger vi os et skridt ned ad stigen i andet vers: til adelsmanden Niels Juel, der med et rødt flag i hånden angriber de navnløse fjender. Datidens læsere behøvede nok heller ikke nogen vejledning: Sangen genkalder erindringen om alle de slag, Juel sejrede i; det var fx ham, der i 1677 slog den svenske flåde i Øresund (ved Stevns). Svenskerne var jo den onde Anden. I dag ville denne ærkedanske helt være norsk. Juel blev født i Christiania, Oslo før der fandtes nordmænd.

I tredje vers fortsætter vi længere ned og kommer til Peter Wessel – Tordenskjold. Da der var tændstikker til, så vi ham alle dagligt; tændstikæsker blev brugt som erindringssteder. Han kæmpede mod svenskerne, men han er også et billede på kolonimagten Danmark. Torden-

skjold havde været i kolonierne, Dansk Vestindien, og blev født i Norge. Danmark er endnu et imperium i denne tekst og i virkeligheden – Danmark betød hele riget.

I sidste vers er vi nået ned til en almindelig dansker. Den, der synger sangen i syngespillet, bruger sangen som en slags trussel, for at få fat i en pige. Hvis du ikke vil have mig, rejser jeg. Og piger ved, hvad der sker, hvis en mand bliver sømand; han har en pige i hver en havn. Det vigtige er dette: Han er en sømand.

DANSKEREN ER EN SØMAND

”Kong Kristian stod ved højen Mast” var ikke national på sin egen tid. Der er den blevet ved, at vi ganske enkelt har taget den ud af konteksten og sat den ind i en national. Budskabet er ikke til at tage fejl af: Sangen siger, at **danskeren er en sømand, en fisker, en sejler**.

Denne tradition er fortsat lige siden Ewald. *Danskeren er en sømand*. Vi kender dette billede fra utallige romaner, sange og film, og det prides af L.C. Nielsen i ”Havet omkring Danmark”, hvor det hedder ”vi vandrer din vej, vi lyder din lov”. Ordene stammer fra syngespillet om søhelten Peter Willemoes. Dette billede af det danske passer godt med, at Danmark er et ørige og har været et imperium. De første danskere var også sømænd: vikingerne. Vikingerne angreb England, og i *Den oldengelske krønike* fra 787 står der noget om nogle skibe, ”scipu Deniscra manna”, som betyder danske mænds skibe. Englænderne kaldte dog alle for danskere, også selvom de kom fra Norge. Senere blev de blot betegnet ”hedenske hære”.